

## O t e c   s l o v n í k ů

Profesor Karel Krejčí rád vyprávěl, že kniha, která při svém vyjití byla vítána slavnostními fanfárami, bez stínu jakékoli pochybnosti, obyčejně velmi rychle zapadla a za pár dní, ani ne týdnů, si na ni nikdo nevzpomněl. Naproti tomu kniha, nad kterou bylo krčeno rameny, ale i nosy, čas to přežila a sloužila po řadu let, někdy i desetiletí. Karel Krejčí obyčejně jako příklad uváděl Máchalovy Slovan-ské literatury, avšak platí-li tato jeho úvaha o některé knížce naprosto a bez výhrad, je to Slovník českých spiso- vatelů z r.1964, podle barvy obálky obecně zvaný "modrý slovník".

Pravda, "modrý slovník" je kolektivní prací a jméno Rudolfa Havla se skromně krčí spolu se jménem Opelíkovým v řádku: redigovali. Ale kdo aspoň trochu zná lexikogra- fickou práci, ví, že zredigovat literární slovník znamená o mnoho víc než napsat průměrnou literárněvědnou práci. U "modrého" slovníku to platí dvojnásob. Jde totiž o místo v řadě.

Co bylo vlastně před Slovníkem českých spisovatelů, jaká encyklopedická práce mu předcházela? Ustupujeme-li zpět s časem, je to Kuncův Slovník soudobých českých spiso- vatelů, který vyšel ve dvou svazcích hned po druhé světové válce a třetí doplňující vydání v r.1956. Jaroslav Kunc

je nepochybně pilný muž, jako knihovník po desítileti bral do ruky každou českou knihu, která vyšla. To se také projevilo v jeho slovníku. Téma, námět a děj je vždy možno z jednotlivých knih poznat. Horší je to s údaji životopisnými a zevšeobecněním díla. Na to už nezbýval čas, proto v Kuncově slovníku není. Mezi Kuncovými slovníky leží tak deset, patnáct let, avšak pokud jde o profesionalitu lexikografické práce, je tento rozdíl několikanásobně větší. Nechme ale Jaroslava Kunce na pokoji, konečně položme si otázku, jaké on měl vzory a předchůdce? Tato otázka jen trochu poctivě myslícího literárního historika přivádí do úzkých a nutí ho rozpačitě se podrbávat na hlavě. Protože tu vlastně po dvacet let nic nebylo, teprve jdeme-li zpět, v r.1925 vyšel literární slovník, o němž by bylo možno napsat kuriózní, Frabšovy Čeští spisovatelé dnešní doby.

Řekli jsme o Frabšově knížce, že je kuriózní, a bylo by možno citacemi to dokázat. Avšak nesporně kurióznější je celková historie naší literárně lexikografické práce. To proto, že její počátky ve skutečnosti nejsou ani podivné, ani nicotné. Nejsou ovšem ve speciálním literárněvědném slovníku, ale v obecné encyklopedii, v Ottově slovníku naučném. To je skutečně zvláštní situace, Ottův slovník naučný je skutečně monumentální dílo, a to přes všechny své slabiny a nedostatky, a především je v něm třeba chválit, jak už to právem ve svých dějinách činí Arne Novák, hesla z oblasti literatur. Konečně není divu, hesla tam psal F.X.Šalda, Jaroslav Vrchlický, Jan Voborník a

další. Ale jakoby literární historie tím vystřílela všechn svůj prach, poslední svazek Ottova slovníku vyšel 1909.

V téže době jako speciální literárněvědný slovník přichází Urbánkuv Slovníček, řadící se do serie kolibříků příruček, vydávaných Emilem Šolcem v Telči. A v jakési obměně se tato situace opakuje i v meziválečné době. Dobrou úroveň mají literární hesla z Ottova naučného slovníku nové doby, který vycházel ve třicátých letech, jejich autory byli Arne Novák, Jan Mukařovský, Jiří Horák, Bohumil Mathesius a další. A proti nim tu máme speciální slovníčky Gustava Pallase /Slovníček literární/ z r.1923 a zmíněný už slovníček Frabšův.

Když si uvědomíme všechny tyto skutečnosti, nezbyvá než přiznat, že Rudolf Havel se svým modrým slovníkem byl, pokud jde o práci literárně lexikografickou, osobností obnovitelskou, pokud jde o speciální odborné slovníky literární, pak je osobností přímo zakladatelskou.

Přísný pamětník však rad tímto tvrzením zvedne varovně prst a pohoršeně se zeptá: A co Petrmichl, a co Opelík? Skutečně, co s těmito dvěma, když už pomíjíme celý dost široký redakční kruh, jehož členové ovšem především byli hlavními autory hesel jednotlivých oblastí. Zásluha Jana Petrmichla o Slovník českých spisovatelů nebyla malá. Spočívala především v tom, že chtěl, aby slovník vyšel. Z knihovnické praxe věděl, jak taková práce je potřebná pro čtenáře, pro každého, kdo čte o něco víc než jen detektivky, což by se mohlo zdát normální. Avšak za určité

situace silně akcentované a prosazované přání po literárním slovníku může být i neobyčejnou zásluhou a tak tomu také u Petrmichla je. A Jiří Opelík? V určité době, především v době práce na modrém slovníku, byli ti dva, Havel a Opelík, jakousi nerozlučnou dvojicí, a i když dnes je každý svým zařazením někde jinde, jejich vztah platí dál. Je to situace jen zdánlivě paradoxní. Je výhodou pro objektivitu každého slovníku, když se na něm podílejí lidé aspoň dvou generací. A hle, když ti dva plnou parou na slovníku dělali, bylo Havlovi něco přes padesát a Opelíkovi něco přes třicet let, čili ideální generační vztah. A kromě toho, ti dva se jaksi i povahově doplňovali, racionální, až "drsný muž" Opelík, skrývající jemné a citlivé jádro, a vedle něho ohleduplný, zdvořilý a jemný Havel, sice neskrývající, ale zas nijak neakcentující vnitřní, velmi vyhraněný racionální postoj k mnoha problémům práce i života.

Taková je tedy situace. Jsou podniky, věci, pro které i jeden zakladatel je příliš mnoho, asi neměly být vůbec založeny. Jsou jiné, které klidně snesou zakladatele dva nebo i víc. Musí ovšem chtít jedno. Ne v tom smyslu, že jeden má přesně stejná přání jako druhý, pak by ten druhý byl zbytečný, ale tak, že přání obou se vzájemně doplňují, kompletizují.

V tom smyslu vidím také postavení Rudolfa Havla mezi všemi, kteří připravovali, zpracovávali, přitesávali a dodělávali Slovník českých spisovatelů, dnes už skorem legendární modrý slovník. Rudolf Havel byl starší než ostat-

ní, dokonce byl nejstarší ze všech. Mohl do oné práce vložit nejvíc zkušeností, neboť nikterak nebyl v situaci, kdy se zkušenosti valem zapomínají. Byl ve věku otců a vzhledem k významu modrého slovníku se stal otcem literárních slovníků vůbec. Je totiž nesporné, že v budoucnu se každý literární slovník bude buď veřejně, s odvoláním a díkem, nebo potají, s modrým slovníkem vyrovnávat a na něj navazovat.

Tedy skutečně: Rudolf Havel - otec slovníků.

V l a d i m í r   F o r s t